

Egy modern pedagógusról.

(Angelier Ágost.)

Alig hangzott el mostanában a maga aktualitásánál fogva is eszmekeltőbb előadás *Fináczy*nak a Pedagógiai Társaság ideai nagygyűlésén tartott előadásánál. A gazdag és értékes munkaprogramm nem újságánál, hanem precíz formulázásánál fogva kétségtelenül mély hatást tett az összes pedagógiai tényezőkre. Épen nem lehet újság előttünk, amiről szólott. Érezzük, tudjuk mindnyájan, hogy a tanár methodikai kiképzéséhez, tudásához nálunk sok szó fér; hogy tan-könyveink általában igen sok kívánni valót hagynak. Tanárképzésünk nem kielégítő. A meglevő inkább az ötletszerű, mint a tervszerű kiképzés benyomását teszi az emberre. Egészséges reformokra, avagy alkotásokra szorulunk e téren. Biztos kézzel, a tudós pedagógus előadónál megszokott fegyelmezett energiával állapítja meg, körülvonalozza, formulázza a bajokat és tesz javaslatokat is azok lehető szanálására. Egy tételére volna ezúttal megjegyzésünk. Az egyetemi oktatást illeti. Anyagul szolgálta hozzá a múlt év tavaszán elhalt egyik legkiválóbb francia gyakorlati pedagógus, egyetemi tanár tanári munkássága.

Előadó az egyetemet nem óhajtja iskolaszerűvé tenni, de akarja, hogy a tudomány összes alaptanainak becsületes megismertetését is tekintse feladatának az egyetem s ne csupán a tudományos módszerbe való olyatén belenevelést, mely picike területek időelőtti megműveltetésében keresse érdemét, a tudomány nagy összefüggéseivel s a tudomány anyagának birtokba vételével nem törődve.¹ Hozzá tesszük, hogy a tudás terjesztésében, közlésében rejlő methodikai értéktényezők teljes kiaknázására is kell törekednie. Törekednie kell arra abban az esetben is, ha iskolaszerűvé is válnék. Tagadhatatlan: az iskolaszerűség nem lehet feladata az egyetemi előadásoknak, ámde úgy tartalmi, tárgyi, valamint methodikai, formai szempontból nálunk előle elzárkózni annál is inkább nem lehet, nem ajánlatos, mert égető szükségességét — a tanárképzést tekintve — el nem lehet vitatni. Nem mondunk sokat, újat sem, ha azt állítjuk, hogy az egyetemi előadás ma nálunk *methodikai* hivatást is tölt be. A tanár-nemzedék methodikai kiképzésére még ma is sok tekintetben *egyedül* irányító befolyással lehet és van is. (Hány jelöltünk nem kerül még ma is az egyetemről egyenesen a katedrára?!) Tanárképzésünk vértelen, erőforrás nélküli. Kérdjük, honnan, ha nem a széles tudást felölelő alma materből induljon ki megújhdása, avagy helyesebben.

¹ Fináczy Ernő: A latin nyelv tanításáról. Magy. Pæd. 1912. 1. sz. 5. l.

megteremtése? A nagy tudással *egyedül* járható pedagógiai, methodikai értékek — közvetlenségük erejében — *szuggesztív* hatással vannak a hallgatóságra, a legeredményesebben, a legmegtermékenyítőbben hatnak is.

A tavaszkor halt meg *Angélier* Ágost, a lillei egyetem angol nyelvtanára. Ritkán található alkalmasabb példát állításunk beigazolására *Angélier* tanári működésének jellemző feltüntetésénél. Nemcsak értékes, de hatékony a kép, amelyet róla egyik legkiválóbb élő francia modern filologus tollából nyerünk.¹ A tanítványi szeretet melege vonzóvá, a sorok koncepcionális ereje mélyen meggyőzővé teszi. *Angélier*-ben a tanárt és embert vázolja, még pedig olyképen, amint azok érvényesülnek, megnyilatkoznak katedráján. Helyesebben mint nyilatkozhatnak és nyilatkoznak azok egymásnak folytonos közvetlen vagy közvetett kölcsönös hatása alatt, mint járnak egymásba fonódva, avagy miként őrizheti ellen, hagyhatja jóvá a nevelő a tanár minden egyes lépését még az egyetemen is. Másrészt a tanárt mint didaktat, mint methodologust tanuljuk megismerni. Megismerjük tanításának szellemét, módszerét (Ő az egyetemen is tanított!), a tanítás lényegéről való felfogását: mindazt pedig tanító aktivitásának erőteljes, demonstratív felidezéséből. Ugyancsak onnan meríthető anyag bőven a reáliákon, az élő realitáson alapuló tanításra nézve, amelyről *Fináczy* előadása keretében kedvezően nyilatkozott, de amelyre nézve bátorító útmutatással nem szolgált.

Nehezen alkotható meg róla (*Angélierről*) pontos kép, mert ténykedései mintha formulába nem volnának önthetők. Egy-két vonást megrögzítve, gazdag egyéniségének teljes, helyes megértését kockáztatjuk. Jó ember volt. Kéz-, hanglejtésével, tekintetével jobban mint szavával melegséget, barátságot árasztott el mindenfelé. Egy kézszorítás, néhány meleg bucsúszó, tekintet becesé útravalóul (*Angolországba tanulmányútra menő ifjak számára*) és általán erősítőül szolgált a pályáján lépten-nyomon felmerülő akadályokkal, nehézségekkel küzdő ifjú számára. Orvos, gyóntató volt, ha úgy kellett. Különösen pedig ha arról volt szó, hogy le kell küzdeni azokat a kisebb akadémikuskodásokat, kompromisszumokat, amelyek a francia közoktatás szervezetében, a roppant nagy, merev, hajlíthatatlan, nagyon is személytelen (általános) tanító rendszerben fásasztják a jelölteket, időnek előtte elkedvetlenítik és annyi jóakaratra nézve sírját ássák. Rámutatván ezen meleg és intenzív érdeklődés okaira, forrására, *Koszul*, a douai lycee tanára, nekrológírója, a következőket mondja: «Cette bonté, cette intelligence des esprits, ce souci des

¹ A. Koszul: M. Auguste Angélier. (Langues Modernes 1911. 4. sz.)

cœurs, on sentait qu'ils venaient d'une *large expérience de la vie.*» Majd alább néhány sorral: «il lui fallait une sorte de bonté essentielle pour être si merveilleusement apte à inspirer à tous, à tous les degrés — un *sentiment* qu'une certaine richesse intérieure ouverte à l'observation sensible, à la fantaisie et à l'émotion, non moins qu' à l'idée, humaine avec force et avec largeur, pouvait embellir toutes les routes, fussent-elles parfois étroites et banales.»¹

Ilyen volt Angélier az ember, aki tanári munkájába belevitte emberi belső értékének minden drága exponensét, aki az élet nyilvánulásaihoz, mozgalmaihoz, érző, megfigyelő szerveihez mérte oktatását, amelyben azután minden megvolt, ami a legmagasabb igényeket is kielégítette. E tételből könnyen megmagyarázható egész tanítási rendszere, a tanításról való felfogása, nézete is. Az élet tulajdonságait a tudásé fölé helyezte. Az eszmék játéka fölé a szimpatikus úton megvilágított gyakorlatot, a tapasztalati tudást, igazságot. A játékot magát pedig a nyelvben való megrögzítése fölé. A konkrét tudást mohón, fáradhatatlanul szívta magába; mindennek fölé helyezte. Tanulmányozta a virágokat, fákat, a levegő és a föld tüneményeit, tulajdonságait, az emberi ipar összes emlékeit, termékeit, a házat, a ruházatot, a játékot, játékszert stb. Szerette a művészeteket, amelyek az emberek és dolgok megfigyelését a legszélesebb alapon lehetővé teszik. Aligha kell még valamit hozzátennünk, hogy megállapítsuk, mennyire modern, még pedig erőteljes, igen értékes modern (mai) utakon haladt. Azt tartotta, hogy az elmék nagy veszedelmére van, hogy a szavaknak túlságos nagy fontosságot tulajdonítanak. Ezek aprólékos, szőrshálhasogató vizsgálása a realitások iránti érzék, az izlés eltompításához, elvesztéséhez vezet. És azért követett el mindent, hogy a tartalmas, igaz munka gyöngyeit a felszínre hozza, másfelől pedig az üres, követelődző, hatást hajhászó munkákat megsemmisítse, igaz értékükre alászállítsa.

Érdekes és mindenkép értékes lesz ránk nézve, ha Angélier methodikájának jellemzőire, főleg pedig a rendszeresítésről, az általánosításról való véleményére rámutatunk. Utóbbi az irodalomtanítás szempontjából érdekelhet bennünket. Az irodalomtanításban minden rendszeresítéstől, főleg az erőszakos rendszeresítéstől tartózkodott. A szempontok alá való sorolás, az eszmeáramlat szerint való felosztás, az általánosítás nem volt kedvére való és épen azért nem is írt irodalomtörténetet. Az irodalomtörténetről a következőkben pregnánsan fejezi ki nézetét: «Aki történetről szól, kivonatot ért alatta és a

¹ Költeményeiben (amelyek nem igen tűntek fel), de legfőképen *Burns*-ról írt irodalmi leveleiben egyénisége, lelke híven tükröződik vissza.

művészet nem tűr semmilyen rövidítést. Aki történetet említ, a kivételes elhanyagolását óhajtja és a művészet mindig kivételes.» Sajátos felfogás, de épen nem értéktelen. A szó intellektuális értelmében itt (a történetben) megérteni, átérteni nem lehet. Mert az irodalomtörténetben az át- és megértés oly egyszerű művelet, amely mindenekelőtt a jelentésre, a vonatkoztatásokra, a viszonyokra stb.-re vonatkozik. Megérteni szerinte nem ez, hanem «minden lénynek» (tout l'être) bizonyos nagyon is összetett mozzanatok nivójára való helyezése, amely mozzanatok végtelen változatosságukban biztosítják a művészet folytonosságát, tartós fejlődését, Azokat bizonyos egységekbe foglalni, vagy azok kedvéért őket redukálni az emlékező tehetségre nézve jó lehet, de nem a művészet értékére, a belőle fakadó örömök élvezetére nézve...» És azért ő többé-kevésbé kommentátor előadásában. Nem a szó kommentátora, hanem a belső értéké és a lélekben visszhangzó mozgalmasságé. «Semmi kétséget nem szenved — így mond — hogy a lélek belső játéka, szerkezete elképzelhetetlenül gazdagabb, összetettebb, árnyaltabb, mint az aktusok, szavak, amelyek azokat előttünk fölfedik.» Csak csalódásra vezethet eszerint azok igyekeve, akik a «szók vizsgálatának gondolatától eltelve» azokban teljes tudományt keresnek. Már 1893-ban, amikor még felfogásunk jó messzire esett a tanításnak illetően való értelmezésétől, keresztülvitelétől, Angélier a «la complexe du vécu» (az átélt összetettsége) álláspontján állott és «de dire la chose» (a dolgot, a tárgy lényegét elmondani) volt jelmondata.

Az ő Shakespeareana-ja tanításának legértékesebb gyöngye marad mindenkorra. Benne megmutatta, hogy mint kommentátor mily festői adatokkal tudta megeleveníteni, felemelni a legegyszerűbb magyarázatokat is, hogy mint tudta átjelkesíteni, az életerőtől duzzadóvá tenni a régi textusokat — éreztetve az örök és általános humanitás érzelmeit, eszméit a művészet a műemlék mélyén.

Mily pótolhatatlan veszteség, hogy mindez mindenkorra majdnem teljesen elveszett. Az eszmék játéka volt kedvenc foglalkozása, megrögzítésükre nem törekedett. Előadása, beszéde, magyarázata szuggesztív hatással volt hallgatóságára. *Koszul* erőteljes rövidséggel mondja róla, hogy az ami legtermékenyebb, legmegtermékenyítőbb volt tanításában, az *erejének, buzgólkodásának érzete, az eredmények láttatása* (la sensation de cet effort, la vue de ces résultats) volt. Tanítását értékessé, művészivé, hasznossá tette propagáló ereje, erénye, ható át- és magával ragadó lelkesedése. (Angélier a kritikus és tanár közös feladatáról mondja azt. Tanításával pedig a legkifejezettebben demonstrálja.)

Valóságos szociális hivatást töltött be. Iskolát alapított. Érzékeny hatása tartós lesz...

A nekrologus benső heve, lelkesedése nem egyszer átragad ránk. Mintha mesteréhez hasonló szuggesztív erővel dolgoznék. Nem egyszer szószerint követtük, hogy nemes hevét lehetőleg kiérezzessük. Egyetemeink szaporítása alkalmából nem lehetett haszontalan munka Angélier pedagógiai munkásságának rövid jellemző feltüntetése. Naplajaink kiválóbbjai is egyetemi tanárok nevelését tartják szükségesnek. Egyik-másik hiradás arról is tud, hogy kiválóbb szakférfiakat külföldi egyetemekre küldenek továbbképzés végett. Ez tagadhatatlan helyes intézkedés. Kívánatos volna azonban mindenekefelett, hogy a kiváló szaktudós mellett tekintetbe vétessék a pedagógus, akinek megítélésénél haszonnal értékesíthetők lesznek Angélier-t külsőleg oly kedvezően jellemző sorok: «*Ses yeux comme toujours un peu bridés par la sourire, avaient dans un air de gaité une sorte d'insistance affectueuse: on sentait qu'ils scrutaient, mais pour comprendre et encourager...*»

De kívánatos lesz a tudósok megválasztásánál Angélier diszciplínájának céljára, szellemére is különös figyelemmel lenni, amely «*az emberit, az élet keresi mindenütt, a teoriákat elhanyagolja, amelyek eltompítanak, a modorosságot is, amely megalvaszt (fige), fűrész, kutat teljes lélekkel és nem azzal az intelligenciával, amely etikeskedik, osztályoz, szerkeszt...*»

Dr. Philápp Kálmán.

«Párhuzam a klasszikus és romantikus eposz között».

Amit — főleg szimbolumul — címnek választottunk, csak egy a sok közül. Ha felsőbb osztályaink magyar gyakorlatait átvizsgáljuk, százával fűzhetnők a hasonló téma-megadásokat koszorúba. Olyan símára koptatott közutak, mondhatnók, sinek ezek, melyeken naponta, gondolkodás nélkül, siklik el figyelmünk, noha viszonylag lehetetlen kihívások, melyeknek kiáltó nagyhangúságát csak a konvenció hangfogója tompította szerény suttogássá. Hasonlatosak utalványokhoz, melyek száz koronáról szólnak és a gépiesen futó közforgalom tíz fillér devalvált értékében fogadja őket.

Hogy épen a fentírt «*eset*»-ből következtetjük mondandónkat, egy nemrég megjelent ártatlan ifjusági lap¹ provokálja. Ártatlan,

¹ «Ifjú Évek» I. évf. 1. sz. 1912 jan. 1.; szerk. Algöver A., Budapest.